

DUBROVAČKI POKLISARI – TEMELJ OPSTOJNOSTI GRADA

Upitamo li se tko ili što čini kamen zaglavni stabilnosti kasnosrednjovjekovne Dubrovačke Republike, mnogima bi na um pala diplomacija. Poznato je da baš u tom periodu grad započinje svoj uspon i da se zlatno doba dubrovačke povijesti ne pripisuje vojnoj snazi već se ponajprije može zahvaliti diplomatskoj umješnosti pojedinaca koji su znali kako ploviti “nesigurnim morima” međunarodne politike unatoč “neverama i uskovitlalom valovima”, možda drugačijim, ali podjednako snažnim kao i oni s kojima se diplomati danas suočavaju u svome radu.

U monografiji koju sam objavila ranije ove godine u središte analize stavila sam lik poklisara koji je svojim osobnim naporima realizirao složene, zahtjevne, ali nadasve vitalne vanjskopolitičke ciljeve o kojima je ovisio napredak i svijetla budućnost grada – akviziciju novih teritorija. Ostavljajući po strani analizu važnosti uvećanja prostornog obima Dubrovačke Republike te dinamiku toga procesa, u ovoj prigodi interes ćemo usmjeriti na nositelje diplomatskih poslanstava kojima je povjeren zadatak stjecanja novih teritorija pregovorima na dvorovima nekih od najuglednijih osoba njihova doba. Poslanici su, zastupajući interese svoga grada, pregovarali i uvjerali, razmjenjivali dobra, usluge i informacije, uspostavljali komunikacijske, političko-društvene i kulturološke mreže, pružali emocionalnu potporu i gradili kolektivni identitet zajednice i javni imidž. Njihove aktivnosti ne pripadaju samo polju “visoke politike” već predstavljaju oblik društvene i kulturološke razmjene što ih čini posebno zanimljivim fenomenom vrijednim proučavanja. Tko su bili dubrovački poklisari, zašto im je ukazano povjerenje te koji se motivi kriju iza njihova prihvaćanja ili odbijanja službe predmet je interesa redaka koji slijede.

MEHANIZAM IZBORA

Kandidacijski i uspješno provedeni izborni postupak bio je korak koji je uvodio poklisara u službu. Taj su postupak regulirale zakonske odredbe i zaštitni mehanizmi koji se najbolje ogledaju u odlukama Velikog vijeća.¹ Kandidacijski se postupak tijekom vremena mijenjao, no u pravilu se odvijao na dva načina: posredno, predlaganjem putem komora (*electio*), koji se najčešće primjenjivao prilikom izbora za središnje institucije vlasti, ili neposredno (*per scrutinium*), za izbor plemića koji će obavljati funkcije u lokalnim jedinicama Republike, u poslanstvima izvan njezinih granica i onim vezanim

1 Vidi: N. LONZA 2000: 10, 22–3.

uz stjecanje novih teritorija te za još poneku manje važnu službu. Kandidacijski postupak opisan je i reguliran u LXV. glavi *Zelene knjige* iz 1388. godine.² Izbor poklisara vršio se u Velikom vijeću³ ubacivanjem platnenih kuglica (*balle, balottae*) u žaru (*bussolo, vaso, urna, pixis*) s dva odjeljka, crvenim i zelenim, koji su označavali odluku „za“ ili „protiv“.⁴ Potom se pristupilo utvrđivanju izbornih rezultata koji su se iskazivali trima brojkama pored kandidatova imena: ostvarenim glasovima za, protiv, te brojem izuzetih, koji su bili u rodbinskim svezama s predloženom osobom i koji su zbog toga morali napustiti vijećnicu za vrijeme glasovanja.⁵ Kada bi se pored imena kandidata našle tri ništice, to nije značilo da nije dobio niti jedan glas, već da je broj glasova „za“ bio manji od šesnaest, čime je automatski ispadao iz izbornog kruga. Isto se događalo ako je predloženi kandidat imao više glasova „protiv“ nego „za“. Takvim se izbornim postupkom glasači nisu opredjeljivali za jednog kandidata kojemu će dati glas, nego su za svakog predloženog odlučivali „za“ ili „protiv“. Ako bi sva tri kandidata dobila više negativnih nego pozitivnih glasova, izborni se krug ponavljao.⁶ Svi predloženi kandidati bili su dužni zajedno s najbližim rođacima napustiti prostoriju vijećnice dok izborni postupak ne završi,⁷ kako bi se izbjegla pristranost i nepotizam. Na taj se način promišljenim prijedlozima moglo utjecati na nominiranje do tada već iskusnog vlastelina, ali je otvoren prostor i za osobne lobije. Zbog toga ne iznenađuje formiranje „stranaka“ koje su objedinjavali slični politički interesi. Nenad Vekarić proučavao je konkurentski odnos vlasteoskih rodova u borbi za vlast. U svojim je radovima pokazao da vlasteoski stalež nije bio homogen, nego se funkcioniranje vlastele ostvarivalo na rodbinskoj (obitelj, *casata*, rod), staleškoj (klan) i razini zajedničkog življenja (kućanstvo).⁸ Može se zaključiti kako je klanovska pripadnost i brojnost *casata* u Velikom vijeću mogla rezultirati guranjem svoga rodbinskog i/ili istovjetnog staleškog kandidata za poklisara, ako je ta funkcija u određenom trenutku percipirana kao poželjna.

Na izbor poslanika utjecao je veliki broj čimbenika ovisnih o različitim vanjskim utjecajima koji su ukršteni s postojećim definiranim i svjesno promišljenim pravilima. Zbog toga je konačna odluka o izboru kandidata bila neizvjesna. Na davanje osobnog glasa pojedinom kandidatu mogla je utjecati pretpostavka da će biti voljan prihvatiti službu i nema neku drugu neodgodivu obvezu u trenutku kada je predviđeno obavljanje poslanstva te vjerovanje da je osobnim kvalitetama dorastao povjerenim zadacima i da će dosegnuti ciljeve misije. Izabranom dubrovačkom vlastelinu ostavljen je period od pet dana za razmišljanje hoće li ili ne prihvatiti ukazanu dužnost, što je kasnije smanjeno na tri dana i tako je ostalo do propasti Republike.⁹ Izbor je bio uspješan kada je jedan od kandidata ostvario bolji rezultat od ostalih predloženika te ga se u konačnici i prihvatio.¹⁰

2 B. M. NEDELJKOVIĆ 1984, „De electione per scrutinium et de ordine scrutinii“, pog. LXV, (22. 5. 1388.): 37–8.

3 Izbor poklisara odvijao se u Velikom vijeću, dok su se nadležnosti za donošenje odluka o odašiljanju diplomatskog predstavništva i kreiranju smjera vanjske politike nalazile u rukama Vijeća umoljenih, što je zadržano do pada Republike.

4 Vidi: Z. JANEKOVIĆ RÖMER 1999A: 110; N. LONZA 2000: 26–8.

5 To se nastoji spriječiti odlukom o zabrani imenovanja ili biranja osobe s kojom je u srodstvu: B. M. NEDELJKOVIĆ 1984, „Ordo attinentium non nominandorum seu elligendorum“, pog. CXLV, (30. 10. 1414.): 103.

6 N. LONZA i Z. ŠUNDRICA 2005: 12; N. LONZA 2000: 28, 30.

7 Vidi: Z. JANEKOVIĆ RÖMER 1999A: 178–9; N. LONZA 2000: 24, 32.

8 N. VEKARIĆ 2009: 9; ISTI 2011: 327.

9 B. KRIZMAN 1951: 67; ISTI 1957: 20.

10 N. LONZA i Z. ŠUNDRICA 2005: 12, nap. 21.

OSOBNNA KORIST ILI DOBROBIT DOMOVINE

Razmatramo li razloge koji su pojedinca mogli nagnati na prihvaćanje službe, opravdanim se čini krenuti od financijskog stimulansa, tj. visine poslaničke plaće. Ona je ovisila o: duljini puta, društveno-političkom ugledu i trenutnom mjestu koje domaćin poslanika zauzima u hijerarhiji moći, o tome je li poslanstvo cirkularno ili upućeno samo jednoj osobi te o procjeni o trenutnoj važnosti pojedinca za realizaciju dubrovačkih planova. Na voljnost za obavljanje povjerenih zadaća predložene kandidate mogli su potaknuti darovi, utjecajne službe i nagrade primljene od osoba kod kojih su se nalazili u poslanstvu. Zakonske regulative u Dubrovniku nisu dopuštale zadržavanje poklona od domaćina, izuzev živežnih namirnica, pod prijetnjom globe dvostruko više od procijenjene vrijednosti dara.¹¹ Poslanici su po povratku bili dužni prijaviti svaku nagradu, a ona bi potom bila prodavana na dražbi, čime se željelo spriječiti svako potkupljivanje, pristranost i neloyalnost.¹² Isto tako, vlasti su zabranile svojim poslanicima da se bave kakvim drugim poslom koji bi im donio osobnu dobit za vrijeme obavljanja službe. Poslanicima nije bilo dozvoljeno na put nositi vlastitu robu, trgovati i poslovati na bilo koji način jer ih je to odvrćalo od službenih zadaća.¹³ Dok su poklisari težili ostvariti osobnu korist, gradski oci isticali su kako je služba u korist domovine dovoljna nagrada sama po sebi. Vlasti su u obraćanju poslanicima izražavale vjerovanje da će učiniti sve na dobrobit i čast svoje domovine kao njezini lojalni građani i ljubitelji.¹⁴ Nekada su išli i korak dalje te nastojali uvjeriti poslanike da će svojim radom priskrbiti vječnu slavu gradu, ali i svojoj obitelji,¹⁵ a time i sebi. Za poklisare koji su prema mišljenju vlasti djelima posvjedočili te ideale, nisu se štedjele verbalne pohvale i izrazi zadovoljstva njihovim radom. Pri tome se vijećnici često koriste ustaljenim sintagmama, poput: *drag i dobar građanin; dobar i vjeran ljubitelj domovine; dobar ljubitelj časti i koristi domovine* i sl.¹⁶ Ipak, osobna korist, ugled u zajednici i služenje interesima rodnoga grada nisu uvijek bili dostatni motivi koji bi nagnali pojedinca da se prihvati povjerene službe.

MOTIVI IZA NEPRIHVAĆANJA SLUŽBE

Služba poklisara nije uvijek bila omiljena, posebno ako je putovanje bilo opasno i dugačko, a povjerene zadaće naporne i teško ostvarive. U nepovoljnim političkim okolnostima, tijekom ratnih sukoba koje je pratilo ozračje međusobnog nepovjerenja i nenaklonjenosti strana u pregovorima, u situacijama nedovoljne informiranosti koja je mogla proistjeći iz nepoznavanja diplomatskog

11 Z. JANEKOVIĆ RÖMER 1999B: 200; Z. JANEKOVIĆ RÖMER 1999A: 164.

12 J. TADIĆ 1935: 748.

13 STATUT GRADA DUBROVNIKA 2002, knjiga VIII, glava XLVI, „*De avere Communis qualiter debeat conservari, et de ratione hacienda per eos qui recipiunt de moneta Communis*“; N. LONZA 2009: 153.

14 „...speremo lo saperete far per honor et ben de la patria vostra“, *Lett. di Lev.*, vol. XV, f. 36r, (6. 3. 1450.); „...che mazor fede et speranza habiamo in vui come bon et fedel amator de la patria vostra“, *Ibid.*, vol. XIV, f. 72v, (13. 4. 1451.); „...e semo certi che a questa cosa in la qual consiste lo honor della vostra patria serete cossi prompti e vigilantissimi come sempre sete stato in ogni cosa le qual sia stata di ben et honor della detta vostra patria“, *Ibid.*, vol. XV, f. 144r, (16. 7. 1451.)

15 „...aquistare perpetual fama a la vostra patria et a voi e tutta la chaxa vostra“, *Lett. di Lev.*, vol. XV, f. 144r, (16. 7. 1451.)

16 „E vuy non contento al parlar de Volcas andaste dal signor et parlasi con luy sopra di çio la qual cosa multo vi laudemo el signor mostra de hauer bona volonta de darne la sua meza parte de Canal. Onde nuy vi regratiemo ad ogni vostro bon portamento como a nostro caro e bono cittadino.“, *Lett. di Lev.*, vol. IX, f. 48r, (20. 9. 1424.); „...sete boni et fideli amatori de la patria vostra“, *Ibid.*, vol. XIV, f. 70r, (8. 4. 1451.); *Ibid.*, f. 71v, (13. 4. 1451.); „...boni amatori del honor et utile de la vostra patria“, *Ibid.*, vol. XV, f. 105v, (2. 6. 1452.). Vlasti su često isticale zadovoljstvo radom poslanika: *Lett. di Lev.*, vol. XIV, f. 30v, (13. 2. 1450.); *Ibid.*, f. 72r, (13. 4. 1451.)

protokola i običaja zemlje u koju su poslanici akreditirani, poteškoće u radu bile su očekivane pa su se teže iznalazili pojedinci koji su bili spremni podnijeti izazove koje su takve misije nosile. Težinu poziva potvrđuju situacije kada su poslanici, iako su se već nalazili na svome odredištu i neko vrijeme proboravili u obnašanju povjerenih zadaća, molili vlasti dozvolu za raniji povratak kući. Andrija Martolov de Volčo pokušao je izmoliti dopuštenje za prijevremeni povratak iz Ugarske 1408. godine. To mu je uskraćeno riječima senatora da vjeruju da on *kao dobar građanin i ljubitelj domovine neće odbiti dužnost zbog svojih teškoća, jer mora misliti na domovinu i svu vlastelu i zbog toga podnijeti onoliko napora koliko je potrebno.*¹⁷

Osim nepovoljne atmosfere i teško ostvarivih ciljeva misije, poslanike je od voljnosti prihvaćanja ukazano povjerenja za obnašanje poslaničke službe mogla udaljiti dužina, opasnosti i nesigurnosti koje su pratile putovanja, posebice ako su bili u podmakloj životnoj dobi ili lošijeg zdravlja.¹⁸ Čitajući arhivska vrela svjedočimo mnogim nedaćama na koje su poslanici nailazili putujući prema svome odredištu. Primjerice, poslanici upućeni aragonskom kralju suočili su se s gusarima 1437.,¹⁹ a poslanici u Ugarsku zarobljeni su 1444. godine.²⁰ Pokloni i novac koje su nosili za svoje domačine i osobne troškove, povelje i dokumenti, uputstva i pisma, zbog informacija koje su sadržavali, bili su privlačan plijen mnogima. Poklisari su bili dužni sami nadoknaditi nastalu štetu ako bi bili napadnuti i opljačkani.²¹ Nikola Marinov de Goçe (oko 1363. – oko 1428.)²² opljačkan je 1412. godine u Iloku te su mu nasilno oduzeta dva konja sa sedlima i iznos od 34 dukata.²³ Nesigurnosti koje je pratilo putovanje bio je itekako svjestan Petar Šimunov de Bona (oko 1380. – oko 1454.)²⁴ koji je zbog toga u dobi od 56 godina, prije nego što će otići u poslanstvo aragonskom kralju Alfonsu V., načinio oporuku.²⁵

Zbog svega navedenoga, ne čudi da kandidirani vlastelini nisu uvijek prihvaćali ukazano povjerenje. Neki su se pojedinci nastojali opravdati i ispričati, zahvaljujući se na povjerenju dužnosti poslanika. Već se u Statutu pronalaze odredbe koje pružaju pravni lijek u takvim situacijama. Ako izabrani poklisar odbije poći na put platit će 25 perpera kazne, a službe može biti oslobođen bez globe zbog putovanja i odsutnosti prije izbora, dokazane teške bolesti oca, majke, brata, sestre, sina ili kćeri, te vjenčanja sina ili kćeri, u vrijeme predviđeno za obavljanje misije.²⁶ U većini analiziranih primjera kazna za neprihvatanje ukazano povjerenja bila je dvostruko veća od predviđene poslaničke plaće što pokazuje da su gradski oci pribjegavali "negativnom stimulansu" u nastojanjima da motiviraju pojedince na obnašanje službe.²⁷

17 J. J. GELCICH i L. THALLÓCZY 1887: 181.

18 „...partadoui del dicto vouioda Isach ouer suo fioli vogliamo dobiate seguire lo viagio vostro allo imperador Turcho doue sentireti si ritrouara essere per quella via et modo che piu destra e sicurara vi parera al saluamento vostro.“, *Lett. di Lev.*, vol. X, f. 211r, (13. 11. 1430.)

19 *Cons. Maius*, vol. V, f. 117v, (30. 1. 1437.)

20 Prema odluci maloviječnika imaju se namaknuti potrebna sredstva za oslobođenje zarobljenih poklisara u Ugarskoj, no ne spominju se imenom počinitelji toga (zlo)djela, *Cons. Maius*, vol. VII, ff. 196r, (12. 10. 1444.)

21 B. M. NEDELJKOVIĆ 1984, „*Ordo pro ambassiatoribus damnifacis*“, pog. CLXXXV, (15. 1. 1414.): 140.

22 *Test. Not.*, vol. XI, ff. 191r–192r.

23 *Ref.*, vol. XXXIV, f. 173v, (25. 10. 1412.)

24 *Test. Not.*, vol. XV, ff. 122v–123r.

25 Izabran je 15. 12. 1436., *Cons. Maius* 5, f. 108v. *Test. Not.*, vol. XV, ff. 122v–123r, (5. 12. 1454.)

26 STATUT GRADA DUBROVNIKA 2002, knjiga VI, glava XVIII, „*De hiis qui elliguntur in officiis*“; Vidi: Z. JANEKOVIĆ RÖMER 1999B: 198.

27 *Ref.*, vol. XXXII, f. 208r, (27. 3. 1403.); *Ibid.*, f. 208v, (5. 4. 1403.); *Ibid.*, f. 217v, (16. 10. 1403.); *Cons. Maius*, vol. I, f. 131v, (3. 11. 1418.); *Ibid.*, vol. II, f. 7r, (22. 8. 1419.)

SPOSOBNOSTI, VJEŠTINE I MORALNE VRIJEDNOSTI IDEALNOG POKLISARA

Važne i zahtjevne misije redovito su povjeravane uglednim vlastelinima koje su trebale krasiti određene sposobnosti, vještine i vrline. Od poklisara se očekivalo da bude široko obrazovana osoba te dobar poznavatelj prilika u kojima živi. Sposobnost psihološke introspekcije i donošenja odluka o odabiru pogodnog trenutka za poduzimanje konkretnih akcija, umijeće izbora riječi, verbalne argumentacije i stila oralnog izražavanja pokazali su se bitnima u nastojanjima realizacije povjerenih ciljeva. Dubrovačke vlasti očekivale su od svojih poklisara da ih krase mudrost.²⁸ Od njih su se tražile umješnost i vičnost povjerenim zadacima, u čiju su realizaciju trebali upregnuti sve svoje sposobnosti i intelekt.²⁹ Dubrovački poslanik trebao je biti marljiv, oprezan i razborit.³⁰ Od njega se očekivala skromnost,³¹ odlučnost³² i pripravnost.³³ Nastup poslanika trebao je biti dostojanstven i odavati poštovanje prema sugovorniku.³⁴ Univerzalni cilj poslanika bio je *učiniti, reći, savjetovati i misliti ono što najbolje služi očuvanju i uvećanju njegove vlastite države*.³⁵

Razina povjerenja između vlasti i njihovih predstavnika trebala je biti na visokom nivou, drugim riječima vlasti su očekivale od svojih poslanika lojalnu službu. Obavljajući diplomatske zadaće izvan grada poslanici su mogli postati gramzivi za osobnim probitcima i materijalnom koristi što ih je moglo odvlačiti od ispunjavanja povjerenih zadata. Vlasti su morale biti sigurne da izabranom pojedincu mogu vjerovati i da se neće odmetnuti vjernom služenju interesima svoga grada. Službovanje poklisara na stranim dvorovima praćeno je budnim okom, s posebnim oprezom i nadzorom. Postojala je realna opasnost izdaje interesa Republike koja je mogla biti praćena prividnim ostajanjem pod njezinim okriljem te igranjem uloge odanog i vrijednog građanina.³⁶ Premda takvi slučajevi nisu bili česti, poneki poklisari privučeni primamljivim privilegijama i ponudama osoba kod kojih su se našli u poslanstvu, stavili su na kocku dobrobit domovine u želji za doseganjem vlastitih probitaka. Na primjer, takav se problem pojavio kada je dubrovački vlastelin Ivan Lamprin de Zrieva od obitelji Pavlović dobio Perkino selo.³⁷ Zbog toga su se organi vlasti služili dojavama, izvještajima i špijunažom te su svaku korisnu informaciju bogato nagradili, a prijestupnike oštro kažnjavali.

KARIJERNI PUT I DOB

Vijećnici su za nositelje poslanstava predlagali dubrovačke vlasteline koji su u trenutku izbora uživali znatan društveni i politički ugled. Niz primjera pokazuje da su poslanici od manje složenih napredovali k važnijim i odgovornijim funkcijama kakva je poslanička. U trenutku izbora obično su već izgradili zavidnu karijeru, zašli u zrele godine, uživali materijalnu sigurnost i imali izgrađenu

28 *Let. di Lev.*, vol. XIV, f. 30v, (13. 2. 1450.); *Ibid.*, vol. XV, f. 31v, (13. 2. 1450.); *Ibid.*, f. 36r, (6. 3. 1450.); *Ibid.*, f.144v, (16. 7. 1451.)

29 *Let. di Lev.*, vol. XIV, f. 72r, (13. 4. 1451.)

30 *Let. di Lev.*, vol. XV, f. 170r, (30. 4. 1451.); *Ibid.*, f. 167r, (11. 5. 1451.)

31 *Let. di Lev.*, vol. XIV, f. 110v, (svibanj 1452.)

32 *Let. di Lev.*, vol. XIV, f. 61r, (28. 1. 1451.)

33 *Let. di Lev.*, vol. XIV, f. 27v, (31. 1. 1450.)

34 „...vuy sete sauii et sapete li fatti nostri. Sempre respondarete honestamente e cum reuerentia...salvando sempre lo nostro honore e la nostra libertade.“, *Let. di Lev.*, vol. XIV, f. 110r, (svibanj 1452.)

35 V. E. HRABAR 1906: 66.

36 Z. JANEKOVIĆ RÖMER 1999B: 199.

37 M. DINIĆ 1959: 142.

osobnu mrežu poznanstava u gradu, ali i izvan njega. Bilo je poželjno da izabrani kandidat već otprije ima diplomatskog iskustva, a ako je tek stasao u službi biran je u paru sa starijim kolegom od kojega je mogao učiti tajne zanata. Ipak, u velikom broju slučajeva dobna razlika nije bila velika što znači da su izabrani poslanici bili vršnjaci koji su se međusobno razumjeli i djelovali kao uigrani tandem pa su zbog toga često birani za nositelje poslanstava iz godine u godinu.

Najmlađi poslanik kojemu je povjeren zadatak oko razrješavanja graničnih trvenja je Vuko Vlahov de Babalio (1419. – 1457.)³⁸ koji je u trenutku izbora za nositelja izazovnog poslanstva u jeku dubrovačkog rata s hercegom Stjepanom imao 34 godine.³⁹ Taj je primjer raritetan jer je prosječna starosna dob poslanika kojima je povjeren zadatak nositelja poslanstava vezanih uz stjecanje novih teritorija bila 51 godinu. Najstariji izabrani poslanik bio je Pasko Matejev de Resti (1350. – 1438.)⁴⁰ koji je u trenutku obnašanja službe kod bosanskog vojvode Sandalja Hranića 1428. godine imao čak 78 godina. Zapanjujuć je podatak da je taj isti poslanik upućen u Ugarsku na pregovore Sigismundu Luksemburškom 1433. u dobi od 83 godine.⁴¹ Bilo je za očekivati da će poklisar lakše iznijeti fizičke napore putovanja ako je mlađi, no srednja životna dob nije automatski morala signalizirati dobru fizičku spremu poslanika što potvrđuje primjer Marina Junijevog de Georgio. Marin se 1451., u dobi od 55 godina, opravdavao hercegu Stjepanu što nije došao k njemu u poslanstvo jer je bolestan i jahanje mu predstavlja izniman napor.⁴²

SPECIJALIZACIJA RODA, OBITELJI I POJEDINCA

U nemalom broju primjera stačena znanja, vještina i iskustvo u službi prenosili su se generacijski s koljena na koljeno. U tom je smislu od iznimne važnosti bila specijalizacija pojedinog roda ili obitelji unutar poslaničkog poziva. Krvno povezivanje unutar službe moglo je biti ostvareno po liniji otac – sinovi (šukundjed – pradjed – djed – otac), među braćom, te po liniji stric–nećaci, a temeljem ženidbenih veza među bratićima po liniji nećak – ujak, punac – zet i među šogorima. Često su isti poslanici upućivani na iste dvorove. Ranije uspostavljeni kontakti i osobno poznanstvo stvarali su preduvjet za glatko odvijanje međusobne komunikacije. Neki su od poslanika, boraveći učestalo ili kroz duže vrijeme uz svoga domaćina, s njim razvili intiman odnos koji se može opisati kao “prijateljstvo”. Primjerice, poklisar Benedikt Marinov de Gondula uz vojvodu Sandalja Hranića proboravio je gotovo godinu dana⁴³ i tijekom toga perioda asistirao mu u različitim potrebama. Kada se Sandalj razbolio, preko Benedikta je uputio Dubrovčanima opis simptoma i tegoba koje su mu smetale, a oni su mu pokušali pomoći savjetima i lijekovima.⁴⁴ Benedikt je vojvodi prenosio

38 *Test. Not.*, vol. XVI, ff. 139r–140v.

39 Vuko Vlahov de Babalio nositelj je cirkularnog poslanstva upućenog Vladislavu, Jeleni, hercegu Stjepanu, kralju Tomašu i srpskom despotu, *Let. di Lev.*, vol. XIV, f. 116r, (10. 4. 1453.); *Ibid*, f. 117v, (26. 4. 1453.)

40 *Test. Not.*, vol. XIII, ff. 7v–9v.

41 *Cons. Maius*, vol. IV, f. 285v, (16. 6. 1433.)

42 „...siche se io non sono vegnuto piu presto prego la signoria vostra non lo imputa ad altro salvo a la mia impotentia perche io non haveri posuto cavalchar senza grandissimo pericolo di la mia persona.“, *Let. di Lev.*, vol. XV, f. 140r, (8. 8. 1451.)

43 Izabran je 27. 4. 1430. *Cons. Rog.*, vol. IV, f. 151v, te je opozvan početkom travnja 1431. godine, *Ibid*, f. 283r, (7. 4. 1431.)

44 „De informar da voiuoda Sandagl ne aueti dato a saper er parte nostra vi condolerete ad esso. Et per lo suo di puo meglio stare et sanita vi allegrarete digandoli che veramente la sua sanita vita et prosperita non altramente brama ne desidera la nostra signoria come la nostra propria.“, *Let. di Lev.*, vol. X, f. 180r, (14. 7. 1430.); *Ibid*, f. 184v, (27. 7. 1430.); E. KURTOVIĆ 2009: 328, nap. 1179.

informacije o stanju u čitavoj Europi i na Istoku.⁴⁵ U travnju 1431. godine Benedikt je za Sandalja kod zlatara Živka Gojkovića naručio srebrni vrč za čiju mu je izradu platio 12 libara finog srebra.⁴⁶ Zbog toga što je često obavljao različite poslove i usluge u vojvodinu korist, mogao se steći dojam da je dubrovački poklisar jedan od ljudi u njegovoj službi.

RECEPCIJA U LOKALNOJ ZAJEDNICI

Razmatrajući popularnost poslaničke službe među vlasteoskim slojem može se konstatirati da su se ambiciozni plemići, koji su htjeli steći veze u drugim zemljama, rado laćali, unatoč drugim obvezama i potencijalnim poteškoćama, jer im je otvarala vrata napredovanja, novih službi, priznanja i časti u Dubrovniku, ali i na dvorovima na koje su upućeni.⁴⁷ Kada se razmatra stav dubrovačke javnosti o poslanicima, vidljivo je da su bili poprilično omiljeni, pogotovo ako su bili uspješni, pa su ih pjesnici često slavili u svojim umjetničkim ostvarenjima.⁴⁸

Na nizu primjera pokazalo se kako je poslanik imao privilegiran položaj među dubrovačkom vlastelom. Bio je upućen u državne tajne, pregovarao je, komunicirao, prikupljao informacije, gradio mreže poznanstava i savezništva te predstavljao grad i branio njegove interese. Njegov elitni položaj, ugled i reputacija koje je uživao u društvu proizlazili su iz činjenice da je o njegovu angažmanu ovisio napredak i svijetla budućnost grada.

45 *Let. di Lev.*, vol. X, f. 138r, (18. 5. 1430.); *Ibid*, f. 192v, (12.8.); *Ibid*, f. 198r, (19.8.); *Ibid*, vol. XI, f. 2r, (12.9.); *Ibid*, f. 4v, (23.9.); *Ibid*, f. 6v, (30.9.); *Ibid*, f. 43v, (28. 2. 1431.)

46 C. FISKOVIĆ 1949: 219.

47 Z. JANEKOVIĆ RÖMER 1999B: 164.

48 Z. JANEKOVIĆ RÖMER 1999B: 197.

BIBLIOGRAFIJA

IZVORI

NEOBJAVLJENI

Državni arhiv u Dubrovniku (DAD):

Cons. Maius – Acta Consilii Maioris, ser. 4, vol. I–II, IV–V, VII.

Cons. Rog. – Acta Consilii Rogatorum, ser. 3, IV.

Let. di Lev. – Lettere di Levante, ser. 27/1, vol. IX–XI, XIV–XV.

Ref. – Reformationes, ser. 2, vol. XXXII, XXXIV.

Test. Not. – Testamenta Notariae, ser. 10.1, vol. XI, XIII, XV–XVI.

OBJAVLJENI

J. GELCICH i L. THALLÓCZY, 1887 – Josip Gelcich i Ludwig Thallóczy, *Diplomatarium relationum reipublicae ragusanae cum regno Hungariae*, Budapest: kiadja a M. Tud. Akadémia Tört. Bizottsága, 1887.

V. E. HRABAR, 1906 – Vladimir E. Hrabar, *De legatis et legationibus: tractatus varii*, Dorpati: Livonorum, 1906.

N. LONZA i Z. ŠUNDRICA, 2005 – Nella Lonza i Zdravko Šundrica, *Odluke dubrovačkih vijeća 1390–1392*, Zagreb – Dubrovnik: Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku, 2005.

B. M. NEDELJKOVIĆ, 1984 – Branislav M. Nedeljković, *Liber viridis*, Zbornik za istoriju, jezik i književnost, Odeljenje III, knj. XXIII, Beograd: Srpska akademija nauka, 1984.

STATUT GRADA DUBROVNIKA, 2002 – *Statut grada Dubrovnika*, ur.: A Šoljić, Z. Šundrica i I. Veselić, Dubrovnik: Državni arhiv, 2002.

J. TADIĆ, 1935 – Jorjo Tadić, *Pisma i uputstva Dubrovačke Republike*, Zbornik za Istoriju jezik i književnost, knjiga III/4, Srpska akademija nauka i umetnosti: Beograd, 1935.

LITERATURA

M. DINIĆ, 1959 – Mihailo Dinić, „Dubrovčani kao feudalci u Srbiji i Bosni“, *Istorijski časopis*, Beograd: Srpska akademija nauka, 9–10 (1959): 139–49.

C. FSKOVIĆ, 1949 – Cvito Fisković, „Dubrovački zlatari“, *Starohrvatska prosvjeta*, 3/1 (1949): 143–249.

Z. JANEKOVIĆ RÖMER, 1999A – Zdenka Janeković Römer, *Okvir slobode: dubrovačka vlastela između srednjovjekovlja i humanizma*, Zagreb – Dubrovnik: Zavod za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Dubrovniku, 1999.

Z. JANEKOVIĆ RÖMER, 1999B – Zdenka Janeković Römer, „O poslaničkoj službi i diplomatskom protokolu Dubrovačke Republike u 15. stoljeću“, *Hrvatska srednjovjekovna diplomacija*, Zbornik diplomatske akademije, br. 2, Zagreb: Diplomatska akademija Ministarstva vanjskih poslova Republike Hrvatske, 1999: 193–204.

B. KRIZMAN, 1951 – Bogdan Krizman, *O dubrovačkoj diplomaciji*, Zagreb: Školska knjiga, 1951.

B. KRIZMAN, 1957 – Bogdan Krizman, *Diplomati i konzuli u starom Dubrovniku*, Zagreb: Poduzeće za izdavanje, prodaju i distribuciju knjiga, 1957.

E. KURTOVIĆ, 2009 – Esad Kurtović, *Veliki vojvoda bosanski Sandalj Hrančić Kosača*, Sarajevo: Institut za istoriju, 2009.

N. LONZA, 2000 – Nella Lonza, „Izborni postupak Dubrovačke Republike“, *Anali Dubrovnik*, 38 (2000): 9–52.

N. LONZA, 2009 – Nella Lonza, *Kazalište vlasti, ceremonijal i državni blagdani Dubrovačke Republike u 17. i 18. stoljeću*, Zagreb – Dubrovnik: Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku, 2009.

N. VEKARIĆ, 2009 – Nenad Vekarić, *Nevidljive pukotine: Dubrovački vlasteoski klanovi*, Zagreb – Dubrovnik: HAZU, Zavod za povijesne znanosti u Dubrovniku, 2009.

N. VEKARIĆ, 2011 – Nenad Vekarić, *Vlastela grada Dubrovnika*, sv. 1, Zagreb – Dubrovnik: Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku, 2011.